

HET WOORD IS VLEES GEWORDEN
Preek tijdens de Kerstochtend 2018,
bij Johannes 1, 1-18
Utrecht, Ste. Getrudis kathedraal

Aartsbisshop Joris Vercammen

Zusters en broeders,

Door een krantenartikel kan je interesse gewekt worden, door een gedicht word je geraakt. Beide bestaan uit woorden, en toch hebben diezelfde woorden een heel andere uitwerking. Een krantenartikel doet beroep op je verstand, op je hoofd; een gedicht doet beroep op je hart. En als je werkelijk de diepte in wil gaan, moet je je hoofd verlaten om af te dalen in je hart, daar waar je je voelt leven. Poëzie baant de weg naar het hart.

Johannes heeft dat goed begrepen als hij aan zijn evangelie werkt. Het is het meest poëtische van alle evangeliën. Zeker de eerste verzen, die we daarnet beluisterden, zijn pure poëzie. De woorden zijn bezielend en appellerend. Ze staan als het ware als onverwachte gasten voor je deur en je wordt meteen geconfronteerd met de uitdaging ze al dan niet binnen te laten. Het kan nog spannend worden.

Evenmin als deze verzen van Johannes een uiteenzetting zijn over het hoe en wat en waarom en waartoe van mens en wereld, kun je van Jezus zeggen dat hij een denker en een filosoof was die aan de mensen kwam uitleggen hoe het leven in elkaar zou zitten. Jezus is geen filosoof noch een theoloog. Jezus is een mens die leeft uit het hart en al levend als mens vertelt hij met zijn leven wie God is. Jezus: dat is de vertelling over God in de vleesgeworden woorden van het leven van een mens.

Vleesgeworden woorden zijn tegelijk daden, ze zijn praktisch, ze hebben invloed, ze veranderen de werkelijkheid. Het zijn 'woord-daden' die de werkelijkheid veranderen terwijl ze worden geleefd. De Bijbel vertelt dat dat soort van 'woord-daad' aan de oorsprong van de schepping ligt. "In den Beginne was het Woord". Het gaat om een bezielend woord, een woord dat effect heeft, een woord dat leven geeft, en licht brengt in de duisternis. En wanneer voelt een mens zich leven? Als we echte, innige liefde ontmoeten dan komen we tot leven. Als de schepping 'leven' betekent, dan kan het niet anders of het Woord dat aan de oorsprong ervan ligt, is een daad van innige liefde moet zijn.

De schepping is er omdat er liefde was en is. De mensen zijn er omdat er liefde is. Wij zijn er omdat wij er zijn. Uit pure liefde voortgekomen, zonder doel, zonder berekening, zonder streven naar eigen voordeel. Mensen zijn er gewoon omdat het goed is dat er mensen zijn. Liefde omwille van de liefde.

Spannend. Johannes voelt het aan. Hij dicht: "Het Woord was in de wereld en de wereld heeft hem niet erkend. Hij kwam in het Zijne en de zijnen namen het niet aan." Met andere woorden: mensen hebben hun oorsprong in die woorddaad van innige liefde, maar ze willen het niet geweten hebben. Als we eerlijk zijn en de afdaling in ons hart wagen, dan ervaren we aan ons verlangen hoezeer we op liefde aangelegd zijn. Het is alleen liefde die een mens maakt van ons, al het andere is bijzaak.

Streven naar succes, naar rijkdom, naar interessante ervaringen, naar contact met leuke mensen, zelfs naar gezondheid en lang leven: het is allemaal bijzaak in vergelijking met ons verlangen naar bemind te worden. Met al die andere dingen is er in principe niets mis, maar eraan voorbij is het

slechts liefde die ons de ervaring geeft tot leven te komen. En toch...we vinden het riskant om de liefde in ons hart toe te laten. "De zijnen namen het niet aan": inderdaad, zo is het! Het kan zover gaan dat we zelfs ons verlangen naar liefde zelf in twijfel trekken en gaan leven alsof we niemand nodig hebben, alsof we boven iedereen en alles verheven zijn. Een god gelijk.

Maar dat is dan een andere God dan degene die ons met kerstmis tegemoet komt. God wordt namelijk vlees, gaat Johannes verder. Die Woorddaad van innige liefde die aan de oorsprong ligt van alles wat bestaat en van het leven van ieder mens, neemt nu de gestalte aan van een mens. Nu is er voor ons geen ontwijken meer aan. Als mens slaat God zijn tent op midden onder ons. Hij kent ons nu helemaal. Het is alsof hij zijn tent opslaat in mijn eigen hart. Of liever nog: ik zie nu hoe mijn verlangen naar liefde de tent van God is waarin God woont in mijn eigen hart.

God doet beroep op mijn gastvrijheid, zonder dat eerst te vragen overigens. God is al in mijn hart. En ik die dacht dat mijn hart niet geschikt was om God te ontvangen. Ik, met mijn vele twijfels en mijn dubbelhartigheid, met mijn onhelderheid en slapheid als het op authenticiteit, echtheid en eerlijkheid aankomt. Blijkbaar moet ik niet eerst grote schoonmaak houden in mezelf alvorens God zich bij mij meldt. Het zelfde geldt trouwens voor de kerk en voor de wereld: we moeten niet eerst een ideale gemeenschap zijn vooraleer God van zich doet horen en nederig komt verzoeken om binnen gelaten te worden in 'het hart van de zaak'. Nee, in ons is er dat verlangen naar innige liefde en dat verlangen blijft overeind midden het zootje dat we soms van ons leven maken. Dat verlangen moet dus wel Gods tent zijn in ons hart.

We hebben dus te doen met een God die zichzelf niet tracht te sparen, een God die geen voorbehoud kent als het op liefhebben aankomt, een God die samen met ons met beide benen in onze modder staat, een God die er niet vies van is de handen vuil te maken. Precies dat gegeven is het dat ons onder spanning zet. Want nu zijn wij aan de beurt. Wat gaan wij doen met die goddelijke aanwezigheid in ons? Gaan we ze ruimte geven? Vertrouwen wij de zaak of houden we ons hart gesloten? God doet beroep op onze onvoorwaardelijke gastvrijheid. God stelt geen voorwaarden aan ons voor zijn verblijf in en onder ons. Wat doen wij? Zijn wij ook daartoe in staat om God onvoorwaardelijk gastvrijheid te bieden? Met andere woorden: laten we het toe dat ons verlangen naar liefde ons hele leven bezielen mag? Dat het ons leiden mag ook al doet het ons wegegaan die op het eerste zicht riskant, niet succesvol, ja zelfs gevaarlijk lijken te zijn voor ons zelfbeeld en ons succes? Zijn we bereid om de innige liefde die in ons aanwezig is de ruimte te geven zodat we worden kunnen zoals we in wezen gewoon zijn: liefhebbers!

"En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond, en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, vol van innige liefde en waarheid." Dat zijn de woorden waarin Johannes diezelfde dynamiek die wij in ons hart herkennen samenvat.

God kent blijkbaar geen angst. God is totale nabijheid uit liefde. Dat is wat anders dan de macht, de pronk, de praal, de dominantie, het narcisme, de ego-tripperij zoals we die van machthebbers wel gewend zijn. God is niet hoog verheven en sacraal, God is onder de mensen, in de mensen, in het hart van leven-zoals-het-is. Kerstmis is God ruimte geven door ons verlangen, waarin God woont, te verwelkomen als 'innige liefde' – men noemt ook wel 'genade' – die ons bezielen wil. Kerstmis is dat verlangen leren te vertrouwen zodat we er ons kunnen aan overgeven. Zoals God zelf zich overgeeft want overgave aan de liefde is de woorddaad die leven schept. Zalig kerstfeest.